

RESEARCH ARTICLE

Received: 18 October 2023. Revised: 30 November 2023. Accepted: 12 December 2023.

The Influence of Geopolitical Factors on the Tourism Industry

Nataliia Barvinok¹

© 2023 Author

Abstract

Purpose: The objective of the article was to analyze the impact of geopolitical instability (political coups, terrorist acts and military conflicts) as global security factors on the tourism sphere. After all, today, tourists primarily pay attention to the safety of the tourist destinations they plan to visit. Therefore, geopolitical instability becomes an obvious negative factor that affects the dynamics of tourist flows not only on the territory of Ukraine, but also throughout the world. **Design / Methodology / Approach:** Methods of analysis, synthesis and comparison. **Findings:** The article examines the dynamics of changes in tourist flows of different countries due to the influence of geopolitical instability, analyses the reasons that hinder the development of tourism due to their influence of political coups, terrorist acts and military actions. The impact of political coups on tourist flows is characterized using the example of Middle Eastern countries, the negative consequences for the tourist industry of terrorist attacks using the example of the USA, France, and wars and military conflicts using the example of African countries, Georgia, and Ukraine. Geopolitical instability has been found to have a negative impact on the tourism industry and lead to a decrease or change in tourist flows in countries experiencing political upheavals, acts of terrorism, and especially hostilities and wars. It was found that in periods of increased danger, the intensity of tourist trips in and outside the countries tends to decrease sharply, and the issue of the safety of tourists always remains relevant and requires significant attention of tourism enterprises. **Originality / Value:** The expediency of studying geopolitical instability has been proven in order to further use the experience of other countries' exit from the crisis caused by geopolitical instability and to develop ways of adapting the tourism sphere of Ukraine to such a crisis and ways of exiting it. **Practical Meaning:** A special place in the article is devoted to the impact of the war on tourism in Ukraine, because military actions continue to this day and cause significant damage not only to the tourism industry, but also to all spheres of the economy. **Further Research:** Development of adaptation strategies of tourism business enterprises in the conditions of the crisis caused by geopolitical instability.

Keywords

tourism industry, tourist flows, political coups, terrorist acts, military conflicts, wars, geopolitical instability.

JEL Classification: F51, L83, O20.

¹ Nataliia V. Barvinok, *corresponding author*

✉ barvinok.n@udpu.edu.ua ☎ +380671071971

Lecturer at the Department of Technology and Organization of Tourism, Hotel & Restaurant Business, PhD student, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2 Sadova Str., Uman, Cherkasy region, 20300 (Ukraine)

Опубліковано онлайн: 20 грудня 2023.

[https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1\(3-4\).113-122](https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1(3-4).113-122)

ДОСЛІДНИЦЬКА СТАТТЯ

Отримано: 18 жовтня 2023. Переглянуто: 30 листопада 2023. Прийнято: 12 грудня 2023.

Вплив геополітичних факторів на туристичну сферу

Наталія Барвінок¹

© 2023 Автор

Анотація

Мета. Метою статті було проведення аналізу впливу геополітичної нестабільності (політичних переворотів, терористичних актів та воєнних конфліктів) як глобальних безпекових факторів, на туристичну сферу. Адже, на сьогоднішній день туристи першочергово звертають увагу на безпечність туристичних дестинацій, які вони планують відвідувати. Тому геополітична нестабільність стає очевидним негативним фактором, що впливає на динаміку туристичних потоків не лише на території України, але і в усьому світі. **Дизайн / методи / підходи.** Для досягнення мети дослідження використано методи аналізу, синтезу і порівняння. **Результати.** У статті розглянуто динаміку змін туристичних потоків різних країн внаслідок впливу геополітичної нестабільності, проаналізовано причини, що перешкоджають розвитку туризму внаслідок впливу політичних переворотів, терористичних актів та воєнних дій. Охарактеризовано вплив політичних переворотів на туристичні потоки на прикладі Близькосхідних країн, негативні наслідки для туристичної індустрії терактів на прикладі США, Франції та воєн і воєнних конфліктів на прикладі країни Африки, Грузії та України. Встановлено, що геополітична нестабільність має негативний вплив на туристичну індустрію та призводить до зменшення або зміни туристичних потоків у країнах, де відбуваються політичні перевороти, терористичні акти та, особливо, воєнні дії та війни. З'ясовано, що у періоди підвищеної небезпеки інтенсивність туристичних подорожей у країнах та за межі країн має тенденцію до різкого зменшення, а питання безпеки туристів завжди залишається актуальним та вимагає значної уваги туристичних підприємств. **Оригінальність / цінність / наукова новизна.** Доведено доцільність вивчення геополітичної нестабільності задля подальшого використання досвіду виходу інших країн із кризи спричиненої геополітичною нестабільністю та розробки шляхів адаптації туристичної сфери України до такої кризи та шляхів виходу з неї. **Практичне значення.** Особливе місце в статті відведене впливу війни на туризм в Україні, адже воєнні дії продовжуються до сьогодні та наносять значної шкоди не лише індустрії туризму, але і всім сферам економіки. **Подальші дослідження.** Розробка адаптаційних стратегій підприємств туристичного бізнесу в умовах кризи, спричиненої геополітичною нестабільністю.

Ключові слова

індустрія туризму, туристичні потоки, політичні перевороти, терористичні акти, воєнні конфлікти, війни, геополітична нестабільність.

Вступ / Introduction

Під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів туризм набув швидких темпів зростання і став одним із важливих чинників, що сприяє зростанню конкурентоспроможності країн на світових ринках. Проте, у світі збільшується і кількість внутрішніх та зовнішніх загроз безпеці туристів, які стають все більш руйнівними і менш передбачуваними. Небезпеки природного та

¹ Наталія Володимирівна Барвінок, автор-кореспондент

✉ barvinok.n@udpu.edu.ua ☎ +380671071971

викладач кафедри технологій та організації туризму і готельно-ресторанної справи, аспірант, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл., 20300 (Україна)

техногенного характеру, включаючи надзвичайні екологічні ситуації, епідемії та пандемії, а також небезпеки пов'язані з геополітичною нестабільністю, безперервно супроводжують туристів під час їх подорожей.

Динаміка розвитку туризму прямо та опосередковано залежить від глобальних факторів впливу, а обсяг туристичних потоків пов'язаний із рядом глобальних безпекових факторів, що можуть загрожувати туристичній діяльності та розвитку туристичної індустрії в країні. До основних глобальних безпекових факторів впливу, які можуть негативно позначитись на розвитку туристичної індустрії варто віднести: геополітичну нестабільність у країнах (політичні перевороти, терористичні атаки, воєнні конфлікти); виникнення епідемій та пандемій у країнах; негативні природно-екологічні ситуації в країнах; негативний загальноекономічний стан у країнах. До провідних безпекових факторів, що негативно впливає на динаміку розвитку туризму є геополітична нестабільність.

Огляд літератури / Literature Review

Вплив геополітичних факторів на туристичну сферу досліджувались та продовжують досліджуватись різними зарубіжними та вітчизняними вченими, адже на сьогоднішній день це одне з актуальних питань в межах безпекових факторів, що впливають на туристичну індустрію. Геополітичні аспекти розвитку туризму, особливо вплив геополітичної нестабільності, мають відображення у дослідженнях М. Бащак (Bashchak, 2022), яка розкриває основні геополітичні чинники, що безпосередньо впливають на динаміку і розподіл туристичних потоків. Л. Ткачук розглядає практичний аспект, що дозволяє виявити найбільш ефективні заходи з розбудови туризму під час політичних криз і в посткризовий період (Tkachuk, 2017). Важливим для дослідження теоретичних аспектів геополітичних чинників є праці А. Парфіненко, який теоретично узагальнює поняття «геополітичний чинник в туризмі», та виявляє основні особливості впливу геополітичних чинників у різних туристичних регіонах світу, а особливо, вплив терактів на функціонування туристичної індустрії, а також, у розробляє ряд заходів необхідних для ефективного розвитку туристичної галузі України під час військового конфлікту. А. Ю. Парфіненко розглядає геополітичні аспекти розвитку туризму. (Parfinenko, 2015) серед яких, варто звернути увагу на геополітичні чинники (політичні перевороти, терористичні атаки, військові конфлікти), від яких залежить динаміка і розподіл туристичних потоків.

Серед геополітичних факторів одним із найнебезпечніших для туристичної сфери є війни та воєнні конфлікти, адже вони тривають набагато довше в часі, ніж теракти чи політичні перевороти. Тому, в цьому аспекті важливими є дослідження М. Ткачук та Л. Безручно, які досліджують вплив саме воєнних конфліктів на сферу туризму (Tkachuk & Bezruchko, 2022). У контексті дослідження важливе місце займають публікації М. Матревеллі та Д. Тимоти (Metreveli & Timothy, 2010), де висвітлено вплив війни 2008 р. в Грузії на туристичні ресурси та потоки в країні, а також, І. Шамари та М. Савченка (Shamara & Savchenko, 2019), де висвітлено вплив політичної нестабільності та війни в Сирії на розвиток туризму в країнах Близького Сходу. У дослідженнях Л. Ткачук висвітлено механізми впливу глобальної геополітичної нестабільності на міжнародний туризм (Tkachuk, 2018), де також значне місце приділяється впливу війни та туристичну індустрію. Для розгляду шляхів виходу із кризи у сфері туризму, що виникає під впливом геополітичних факторів важливе значення займають дослідження З. Кассухи (Kassouha, 2022).

Постановка завдання / Problem Statement

Завданням дослідження є аналіз впливу геополітичної нестабільності на туристичну сферу в Україні та світі, а саме: державних переворотів, терористичних актів та воєнних конфліктів.

Матеріали та методи / Materials and Methods

Це дослідження було розпочато в березні 2022 року, коли проблема геополітичної нестабільності гостро стала на заваді розвитку, і, загалом, існування туристичної сфери в Україні. Проблема геополітичної нестабільності завжди існувала та створювала перешкоди для туристичної сфери різних країн, проте повномасштабне вторгнення країни-агресора на

територію України негативно позначилось на всіх напрямках туризму. Тому, важливим стало вивчення впливу геополітичних факторів на туристичну сферу не лише в Україні, але і в інших країнах, задля вивчення в наступних дослідженнях досвіду виходу туристичної сфери таких країн із кризи спричиненої геополітичною нестабільністю та розробки шляхів адаптації підприємств туристичної індустрії в Україні до такої кризи.

У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, які дозволили комплексно підійти до вирішення поставлених завдань. Для вирішення завдань було використано діалектичний метод пізнання з метою вивчення і деталізації об'єкта вивчення та логічного узагальнення і систематизації основних принципів та понять. Для розгляду впливу геополітичних факторів на туристичну сферу в Україні та світі було використано методи аналізу, синтезу та порівняння. Для виявлення основних тенденцій розвитку туристичної сфери в умовах геополітичної нестабільності було застосовано системний, абстрактно-логічний та метод моделювання. Для наочного представлення матеріалів та схематичного зображення теоретичних та практичних результатів дослідження було використано графічний метод. Для теоретичного узагальнення результатів дослідження та формування висновків використано системно-структурний метод. Теоретичну базу дослідження складають наукові роботи вітчизняних і зарубіжних вчених щодо розвитку туристичної сфери в умовах геополітичної нестабільності та результати власних наукових досліджень.

Результати та обговорення / Results and Discussion

Однією з важливих категорій геополітики є національна безпека держави, яка історично ототожнюється з воєнною безпекою, захищеністю від збройного нападу ззовні. Загалом вплив геополітичної нестабільності, як безпекового фактора, на туристичну індустрію в першу чергу проявляються через національну безпеку, тобто через вплив політичної нестабільності в середині країн, вплив частоти терористичних атак на території країни, вплив політичних відносин між країнами та воєнної агресії з боку інших держав.

Динаміка розвитку туризму справедливо пов'язується з глобальною геополітичною нестабільністю та тенденціями розвитку світового геопростору, які надзвичайно потужно впливають на туризм (Webster & Ivanov, 2014). Нинішній глобальний геополітичний клімат підвищує ризики для усіх учасників туристичного ринку.

Вплив політичних переворотів на туристичні потоки яскраво спостерігається на прикладі Близькосхідних країн. Впродовж 1990-2000-х Єгипет, Туніс, Марокко перетворилися на популярні туристичні дестинації, але позитивна динаміка туристичних потоків у цих країнах була порушена бурхливими подіями «арабської весни», що розпочалася революцією у 2011 році і зміною політичного режиму в Тунісі, а згодом охопила низку країн Близького Сходу та Північної Африки. Найвідчутніших втрат зазнав Єгипет, де туристичний потік з 2010 по 2014 роки скоротився на 31,5%. Також, варто згадати військовий переворот у Таїланді, внаслідок якого туристичний потік до країни вже у 2014 році скоротився на 6,7% порівно із 2013 роком (UNWTO, 2015).

У Єгипті з початком революції в кінці січня 2011 року статистичні показники показали, що в останній тиждень січня, приблизно 210 мільйонів туристи покинули Єгипет, що призвело до скорочення туристичних витрат на 178 мільйонів доларів. Єгипетська революція 2011 року зіграла значну роль в різкому спаді туристичної індустрії країни, що також негативно позначилось на готельно-ресторанному та екскурсійному бізнесі, діяльність яких прямо залежна від діяльності туристичної індустрії (Zavarika & Aliieva, 2019).

Терористичні атаки – це також один з безпекових факторів, що негативно позначається на динаміці розвитку туризму, адже зазвичай трапляються у найбільш людних місцях. Крім того, сьогодні тероризм змінився, він став більш масштабним та організованим, а терористичні акти в світі стаються все частіше і в багатьох випадках, під приціл терористів потрапляють саме популярні туристичні дестинації. Все це пов'язано з тим, що головною метою терористів є якомога більше привертання уваги до своїх дій, і в цьому випадку туризм стає зручним способом її досягнути. Тому не рідкість, коли жертвами одного терористичного нападу стають люди з різних країн світу, а найбільші терористичні атаки стаються в найулюбленіших туристами

країнах. В цьому сенсі туризм є найпривабливішим явищем, що використовується терористами як інструмент впливу і терористи можуть комфортно почуватися у туристичному середовищі (Sönmez, 1998).

Спалахи насильства та релігійного екстремізму регулярно трапляються у різних туристичних країнах світу: Єгипті, Ізраїлі, Індії, Кенії, ПАР, Перу, Туреччині, Ямайці та ін. Міжнародні туристи, будучи громадянами інших країн, гарантовано забезпечують увагу світових ЗМІ, завдяки яким терористичний акт набуває глобального масштабу.

Одним із найвідоміших та найстрашніших терактів є теракт в США 11 вересня 2001 року, який став найбільшим за кількістю жертв терактом в історії. Наслідками теракту стало те, що лише за перші два тижні після теракту промисловість США втратила близько 2 млрд. доларів (New voice, 2015). Загальна сума збитків оцінюється у більше, ніж 3 трлн. доларів. Кількість в'їзних туристів до США, з деяких основних країн-постачальників, до кінця 2001 року зменшилася майже на половину (з Бразилії – на 49%, Німеччини – на 46%, Японії – на 45%). У відсотковому співвідношенні, за останні місяці 2001 року кількість в'їзних туристів до США зменшилася на 22,6%. Зменшилась кількість в'їзних туристів і в інших країнах (в Канаді – на 19%, Мексиці – на 24%, Німеччині – на 17%, Австрії – на 9%, Домініканській Республіці – на 25%, Єгипті – на 55%, Великобританії – на 12%, Австралії – на 21% (Modul university, 2003).

Зменшилася і кількість виїзних туристів із США (на 60,9 млн. у 2000 році та на 54,2 млн. у 2003 році). Частково ця кількість показує, що певний відсоток американських мандрівників замінили міжнародні поїздки на внутрішні. Частка США у в'їзних туристах інших країн зменшилася з 9,4% у 1992 році до 5,9% 2002 році (Insurance information institute, 2003).

Теракт 12 жовтня 2002 року на Балі (Індонезія) також мав негативні наслідки для туристичної індустрії, адже стався в трьох ресторанах туристичного району Кута. Під час цього теракту загинуло 202 особи, 164 з яких були туристами а ще 209 було поранено (TSN, 2015).

Наслідками теракту на Балі для туристичної індустрії стало те, що одразу після нападу кількість в'їзних туристів до країни зменшилася більше, ніж на половину (на 57%). Так, як в цій країні дуже велика кількість громадян зайняті в туристичній сфері, то після терактів 2,7 млн. людей залишилися безробітними. Через два тижня, після вибухів середня наповненість готелів становила 18%, коли попередні роки вона сягала більше 80% (BBC, 2002).

Негативно позначився на туристичну індустрію Іспанії теракт в Мадриді, що стався 11 березня 2004 року, коли в результаті вибухів чотирьох приміських електропоїздів загинула 191 особа, а загалом постраждало понад 2 тисячі осіб. Наслідками теракту для туристичної індустрії стало зменшення кількості заброньованих місць в готелях країни в період квітня та травня на 10,2% та 13,1% відповідно (EL Pais, 2004).

Терористичні атаки, що сталися в Мумбаї (Індія) в листопаді 2008 року, також були зосереджені в найбільш популярних місцях серед туристів та мали негативні наслідки для туристичної індустрії. Наслідками теракту для туристичної індустрії стало скасування великої кількості бронювань, в тому числі, і квитків на авіарейси (від 40 до 60%). Загалом наповненість готелів у країні знизилася на 64%. У грудні 2008 року кількість іноземних туристів зменшилася на 12,5%. У січні 2009 року Індію відвідали 487 262 мандрівники, що на 17,6% менше порівняно з тим же місяцем 2008 року.

Теракти, що сталися в Парижі (Франція) 13 листопада 2015 року, також були зосереджені переважно в місцях, що відвідуються значною кількістю туристів, а саме: біля стадіону «Стад де Франс» в Сен-Дені та в концертному залі «Батаклан» (RLT, 2015). Наслідками теракту для туристичної індустрії за даними Національного інституту статистики та економічних досліджень стало зменшення кількості в'їзних туристів у Франції у четвертому кварталі 2015 року. В цей же час наповненість готелів зменшилася на 5,4%, інших закладів розміщення (резиденції, вілли) – на 20,4%. Згідно даних Регіонального Комітету з туризму зменшилися туристичні потоки з Японії на 30%, Італії – на 27%, Нідерландів – на 24%. У самому Парижі кількість заброньованих місць в готелях знизилася на 9,8% (RLT, 2015).

Всі вище наведені події негативно позначились на кількості туристичних потоків, адже необхідною умовою функціонування сфери туризму є наявність відповідної правової бази, здатної гарантувати належний рівень безпеки туризму загалом та безпеки життя і здоров'я туристів. Тому найбільших економічних втрат від тероризму зазнає індустрія туризму, що виявилася найбільш незахищеною сферою для терористів. Це зумовлено тим основним

чинником, що для підготовки та вчинення терористичних актів вибираються переважно місця масового перебування людей та об'єкти критичної інфраструктури, тобто безпосередньо місця відпочинку туристів.

Якщо з наслідками терактів, як правило, виходить боротися швидко і є багато можливостей, щоб уникнути повторення цих нападів, то воєнні конфлікти здатні роками існувати та знищувати туристичну індустрію в тій чи іншій країні. А для відновлення та повернення привабливості та іміджу країнам доводиться докладати чимало зусиль.

Ще одними глобальними безпековими факторами, що здатні за короткий час знищити туристичну індустрію, є воєнні конфлікти та війни. До прикладу: Алжир, Ліван, Північна Ірландія, Сирія, країни колишньої Югославії тощо. Внаслідок «юго-славської кризи», викликаної релігійними та етнічними протистояннями, відбулося глобальне переформатування структури туристичних потоків у Європейському регіоні, занепад туристичної індустрії у Боснії та Герцеговині, Сербії, Хорватії, Чорногорії. Відповідна ситуація склалася в результаті російсько-грузинської війни у серпні 2008 р. в Грузії (Pafinenko, 2015) та в результаті російсько-української війни починаючи з 2014 року в Україні.

Російсько-грузинська війна 2008 року негативно вплинула на всі галузі економіки Грузії, особливо на індустрію туризму. Через збройний конфлікт літні та осінні туристичні сезони у 2008 році були дуже складними, причиною чому стали відсутність попиту на поїздки до Грузії та низький рівень заповнюваності в закладах розміщення по всій країні.

Кількість міжнародних потоків у другій половині року зростає всього на 4,7% (так званий ріст за інерцією). Загалом, виділяються наступні наслідки збройного конфлікту для грузинської індустрії гостинності: абсолютне зниження кількості іноземних туристичних груп (майже всі групи були скасовані у 2008 році і частково в 2009 році); зменшення кількості приватних організованих турів на відпочинок на 80%; збільшення кількості міжнародних відвідувачів, які прибували з метою ділових та професійних подорожей (переважно іноземні делегації, які приїжджають з політичних міркувань, міжнародні ЗМІ та ін.) (Romanova, 2018). Після закінчення війни Грузія сприймалася міжнародним туристичним товариством, як небезпечний та нестабільний туристичний напрям.

Важких втрат та докорінні зміни у структурі та кількості турпотоків зазнала і туристична сфера України починаючи ще з 2014 року, що було спричинено початком російсько-української війни та рядом негативних наслідків, до яких вона призвела. Це чітко прослідковується з аналізу статистичних даних UNWTO та Державної прикордонної служби (Табл. 1, Рис. 1). (UNWTO, 2015; National Tourism Organisation of Ukraine, 2020, State Border Service of Ukraine, 2020).

Таблиця 1. В'їзд іноземців та осіб без громадянства в Україну і виїзд громадян України за кордон у 2009–2020 рр. за даними Державної прикордонної служби України (осіб)

Рік	В'їзд іноземців та осіб без громадянства в Україну	Виїзд громадян України за кордон
2009	20798342	15333949
2010	21203327	17180034
2011	21415296	19773143
2012	23012823	21432836
2013	24671227	23761287
2014	12711507	22437671
2015	12428286	23141646
2016	13333096	24668233
2017	14229642	26437413
2018	14342290	27976681
2019	13709562	29345897
2020	3400000	11250000

Джерело: складено автором за даними (UNWTO, 2015, National Tourism Organisation of Ukraine, 2020, State Border Service of Ukraine, 2020).

Починаючи з 2014 р. відбулося значне зменшення кількості міжнародних турпотоків: кількість в'їзних туристів знизилась на 48,48%, а виїзних – на 5,57%. У 2015 р. ситуація ще погіршилась, коли Україну відвідало рекордно низька кількість іноземних туристів, знизившись ще на 2,23%. До таких змін у кількості міжнародних турпотоків призвели початок російсько-української війни у 2014 р. та фінансова і геополітична криза, яка виникла внаслідок цього.

Антиреклама України, як країни з нестабільною геополітичною ситуацією, яка виникла на міжнародному туристичному ринку, зіграла першочергову роль у зменшенні кількості в'їзних туристичних потоків у цей період. Більшість туристів, обираючи місце для відпочинку, керуються фактором безпеки та стабільності країни.

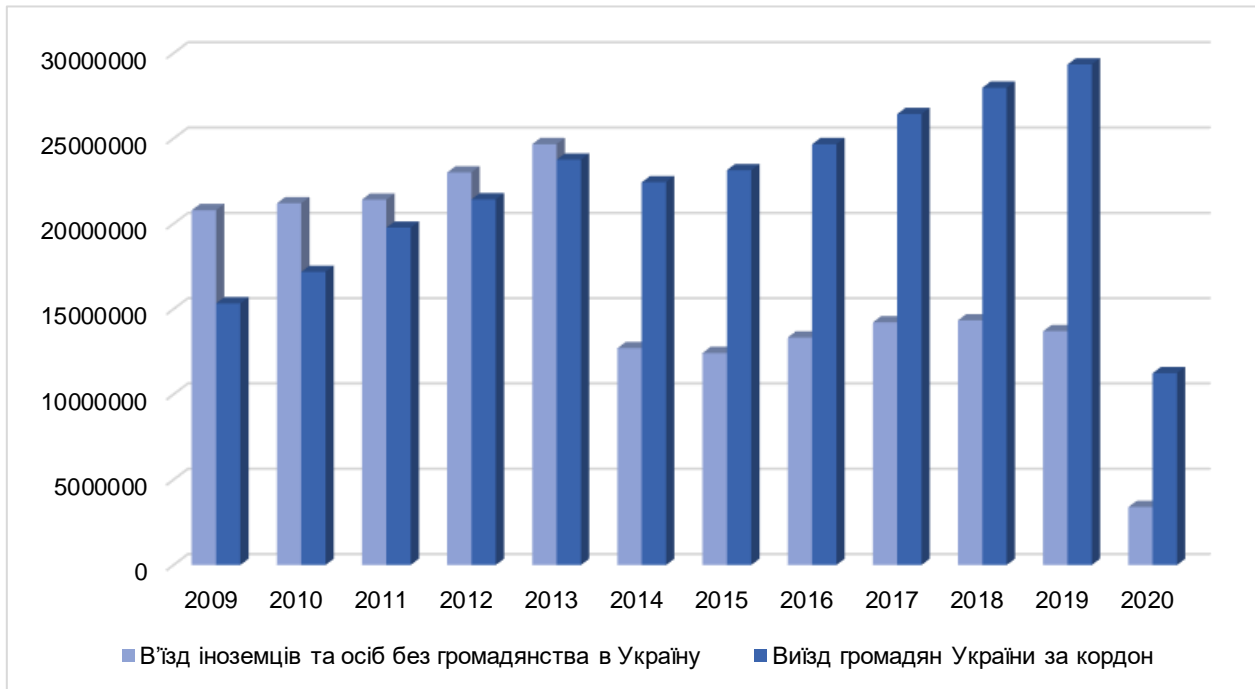

Рис. 1. В'їзд іноземців та осіб без громадянства в Україну і виїзд громадян України за кордон у 2009-2020 рр.

Джерело: складено автором за даними (UNWTO, 2015, National Tourism Organisation of Ukraine, 2020, State Border Service of Ukraine, 2020).

Кількість внутрішніх туристів в Україні також істотно змінилась із початком російсько-української війни у 2014 р. Причиною таких змін також стали політична та економічна нестабільність, анексія Криму, воєнні дії на територіях Донецької та Луганської областей. Починаючи з 2014 р. кількість внутрішніх туристів різко зменшилась на 54,06% і трималась на такому рівні аж до 2020 р. (State Statistics Service of Ukraine, 2020).

Причиною таких негативних показників у 2014 році стала напружена політична ситуація в країні. Анексія Криму, події на сході та півдні України спричинили негативні зміни в структурі та об'ємах в'їзних і виїзних туристичних потоків. Окупація Криму призвела до втрати близько 30% рекреаційно-туристичного потенціалу, а відповідно, частина іноземних туристів, яка надавала перевагу відпочинку біля моря, змушена обирати іншу країну для відпочинку або відмовитися від такого виду відпочинку.

Не кращою ситуація була і у 2015 році, коли Україну відвідало рекордно низька кількість іноземних туристів. За даними Державної прикордонної служби України у цьому році в Україну прибуло лише близько 124 тисячі іноземців, що є найнижчим показником за останні 14 років на той час (State Border Service of Ukraine, 2020).

Не зважаючи на те, що починаючи з 2014 року, в'їзний туризм стримувало багато різних факторів: політична й економічна нестабільність, унаслідок цього скорочення маршрутів, відсутність необхідної матеріальної бази, негативна інформація про суспільний і політичний стан в Україні та багато інших, він все ж розвивався.

Проте, найбільшого удару туризм в Україні отримав від повномасштабної війни росії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року. Наслідки від війни в Україні поставили під загрозу не лише туризм на теренах України, але і міжнародний сектор подорожей, який щойно почав відновлюватись від втрат, викликаних пандемією Covid-19. Туристичний сектор, що почав впевнено відновлюватись у січні 2022 року, значно звузив можливості для повномасштабного

зростання вже в березні 2022 року, що пов'язано з геополітичними факторами, а саме – війною в Україні.

Структуру туристичних потоків 2022 та початку 2023 року ще важко пропакувати, адже точні статистичні дані на сьогоднішній день поки що відсутні, проте відомо про зменшення кількості суб'єктів туризму в Україні у 2022 році у порівнянні з 2021 роком. Досліджуючи статистичні дані, бачимо, що загальна кількість туристичних підприємств різних форм власності з 31.12.2021 по 01.05.2022 скоротилась із 17176 до 15400 об'єктів, тобто, на 10%. При цьому кількість юридичних осіб зменшилася на 992 об'єкти (18%), а фізичних – на 854 об'єкти (7%) (State Agency for Tourism Development of Ukraine, 2022). Проте це лише початок, враховуючи той факт, що війна триває та щодня наносить нищівних ударів по всіх сферах, в тому числі й туристичній.

На сьогоднішній день, до причин, що становлять основні перешкоди розвитку туризму під час воєнних конфліктів належать:

- воєнні дії, що несуть небезпеку не лише для туристів, але і для всього населення країни, особливо в місцях окупації та ведення активних бойових дій;
- втрата значної частини туристично-рекреаційних ресурсів (історичних пам'яток, пам'яток культури, архітектури, релігійно-туристичних об'єктів, природно заповідного та лікувально-оздоровчого фонду) у зв'язку із їх повним або частковим руйнуванням внаслідок бойових дій або із розміщенням в зонах окупації чи бойових дій;
- руйнування інфраструктури в районах проведення активних бойових дій (заклади розміщення, заклади харчування, заклади розваг тощо);
- закриття повітряного простору для цивільної авіації;
- порушення логістики на території, що пов'язано із руйнуванням шляхів сполучення або із розміщенням окупаційних військ на шляхах сполучення;
- розміщення окупаційних військ на територіях, що є важливими туристичними центрами;
- значна втрата трудових ресурсів, що пов'язано із виїздом персоналу, переміщенням персоналу або участю персоналу у воєнних діях.

Масштаби втрат та руйнувань на сьогоднішній день поррахувати ще неможливо, адже значна територія ще знаходиться під окупацією, де відбуваються активні бойові дії.

Висновки / Conclusions

Отже, на основі досліджених матеріалів бачимо, що геополітична нестабільність має негативний вплив на туристичну сферу будь-якої країни, спричиняючи помітне зменшення туристичних потоків. До такої ситуації призводять ряд пов'язаних з геополітичною нестабільністю факторів, де перше місце займає безпека туристів та працівників туристичної сфери.

Звичайно, не завжди можливо передбачити, який з популярних туристичних центрів раптово може стати небезпечним для туризму, особливо, що стосується геополітичної нестабільності, проте, завданням туристичних фірм та інших підприємств пов'язаних з туризмом, є надання максимум зусиль для забезпечення збереження життя, здоров'я та майна їх клієнтів (туристів).

Безпека туристичних подорожей завжди була однією з найважливіших умов їх організації та здійснення. У періоди підвищеної небезпеки інтенсивність поїздок має тенденцію до різкого зниження, і навпаки, - безпечні умови для мандрівок стимулюють їх розвиток. І нині питання безпеки подорожей знаходяться в центрі уваги учасників міжнародного туристичного співробітництва.

Дослідження доводять, що із всіх геополітичних факторів найбільш негативний вплив на стабільність туристичної сфери мають війни та військові конфлікти, які є, по-перше, більш розтягнутими в часі, ніж інші, такі фактори, як терористичні акти та політичні перевороти, по-друге, є ширшими у просторі та створюють небезпеку на більшій за площею території. Крім того, під час війни чи воєн чи військових конфліктів страждає значна частина туристично-рекреаційних ресурсів, на відновлення яких йде дуже багато часу та витрат, як фінансових, так і трудових.

Одним з найактуальніших питань, що розглядається в дослідженні, є вплив російсько-української війни на туризм на території України, де розглядається негативна динаміка туристичних потоків, особливо в'їзних, та втрати серед туристично-рекреаційних ресурсів. Зауважено, що відновлення туристичної діяльності на значній території України на сьогоднішній день є неможливим, адже воєнні дії тривають, а велика частина територій, багатих туристично-рекреаційними ресурсами розташована в зоні розміщення окупаційних військ або близько до зони активних бойових дій.

Проте, зважаючи на те, що туризм на території країн, що страждають від геополітичної нестабільності, не припиняє існувати, то варто розробляти стратегії управління підприємствами туристичного бізнесу та створювати найбільш безпечні умови перебування туристів у таких країнах в період кризових ситуаціях спричинених такими небезпечними факторами. В Україні вже на сьогоднішній день варто працювати над планом відновлення туристичної сфери в Україні, де важливо використовувати досвід відновлення та розвитку туризму в повоєнний період інших країн.

Авторський внесок / Author Contributions

концептуалізація та проектування / Conceptualization and Design: Н. Барвінок;
огляд літератури / Literature Review: Н. Барвінок;
методологія та обґрунтування / Methodology and Validation: Н. Барвінок;
формальний аналіз / Formal Analysis: Н. Барвінок;
розслідування та збір даних / Investigation and Data Collection: Н. Барвінок;
аналіз та інтерпретація даних / Data Analysis and Interpretation: Н. Барвінок;
написання – початковий варіант / Writing – Original Draft Preparation: Н. Барвінок;
написання – рецензування та редагування / Writing – Review & Editing: Н. Барвінок;
нагляд / Supervision: Н. Барвінок;
адміністрування проєкту / Project Administration: Н. Барвінок;
залучення фінансування / Funding Acquisition: Н. Барвінок.

References

- Bashchak, M. M. (2022). Vplyv heopolitychnoi nestabilnosti na rozvytok turyzmu [Influence of geopolitical instability for the development of tourism]. *Tourism and hospitality industry in Central and Eastern Europe*, (5), 5–12. <https://doi.org/10.36477/tourismhospce-5-1> (in Ukrainian)
- BBC. (2002, November). *Bali death toll set at 20*. <http://news.bbc.co.uk>
- EL Paris. (2004, July). *Un factor "cabalístico" en la elección de la fecha de la matanza en los trenes*. <https://elpais.com>
- Insurance information institute. (2003). 9/11 and Insurance: The Eight Year Anniversary – Insurers Paid Out Nearly \$40 Billion Developmen. <https://www.iii.org>
- Kassouha, Z. A. (2019). Post-conflict tourism landscapes: Between the legacies of conflict and the hybridization of tourism. *Via Tourism Reviv*, (15). <https://doi.org/10.4000/viatourism.3984>
- Metreveli, M. & Timothy D. J. (2010). Effects of the August 2008 War in Georgia on Tourism and its Resource. *Tourism, progress and peace, Wallingford: CABI*. 134–148.
- Modul university. (2003, December). *Impact of 9/11 Terrorist Attacks on US and International Tourism Development*. <https://www.modul.ac.at>
- National Tourism Organisation of Ukraine. (2020). Tourist barometer of Ukraine. <https://nto.ua/assets/files/ntou-statistics-barometer-poster-2020.pdf>
- New voice. (2015, December). 10 huchnykh teraktiv, yaki skolykhnuly svit. [10 high-profile terrorist attacks that shook the world]. <https://nv.ua/ukr/project/terakty-40004463.html> (in Ukrainian)
- Parfinenko, A. Yu. (2015). Mizhnarodnyi turyzm v Ukraini: heopolitychni aspekty hlobalnoho yavlyshcha. [International tourism in Ukraine: geopolitical aspects of a global phenomenon]. *Actual problems of international relations*. 126, 12–23. (in Ukrainian)
- RLT. (2015, November). *Attentats à Paris: retenu en otage au Bataclan, il révèle la discussion avec les terroristes*. <https://www.rtl.fr>
- Romanova, A. A. (2018). Upravlinnia rozvytkom turystychnoi sfery v umovakh zbroinykh konfliktiv. [Management of the development of tourism in the conditions of armed conflicts]. *Modern Economics*, (9), 93–104. [https://doi.org/10.31521/modecon.V9\(2018\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V9(2018)-12) (in Ukrainian)
- Shamara, I. M. & Savchenko M. G. (2019). Vplyv politychnoi nestabilnosti na rozvytok turyzmu v krainakh Blyzkoho Skhodu [The influence of political instability on the development of tourism in the countries of the Middle

- East]. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, (10), 219–226. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2019-10-23> (in Ukrainian)
- Sönmez, S. F. (1998). Tourism, terrorism, and political instability. *Annals of Tourism Research*, 25(2), 416–456. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(97\)00093-5](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(97)00093-5)
- State Agency for Tourism Development of Ukraine. (2022). Turzbir v Ukraini za pershi chotyry misiatsi 2022 roku zris na 65%. [Tourist tax in Ukraine increased by 65% in the first four months of 2022]. <https://www.tourism.gov.ua/blog/turzbir-v-ukravini-za-pershi-chotiri-misyaci-2022-roku-zris-na-65> (in Ukrainian)
- State Border Service of Ukraine. (2020). 2020-i: Kudy podorozhuvaly naichastishe ukraintsi, zvidky prybuvaly inozemtsi [2020: Where Ukrainians travelled most often, where foreigners came from]. <https://dpsu.gov.ua/ua/news/2020-y-Kudi-podorozhuvali-naychastishe-ukrainci-zvidki-pribuvali-inozemci/%20> (in Ukrainian)
- State Statistics Service of Ukraine. (2020). Turyzm [Tourism]. <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian)
- Tkachuk, L. M. (2017). Vplyv politychnoi nestabilnosti na rozvytok turystychnoi destynatsii. [The influence of political instability on the development of a tourist destination]. *Geography and tourism*, (37), 26–36. <http://surl.li/osksy> (in Ukrainian)
- Tkachuk, L. (2018). Hlobalna heopolitychna nestabilnist yak chynnyk rozvytku mizhnarodnoho turyzmu. [Global geopolitical instability as a factor in the development of international tourism]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Geography*, 2(71), 29–34. <http://doi.org/10.17721/1728-2721.2018.70.23> (in Ukrainian)
- Tkachuk, M. & Bezruchko, L. (2022). Vplyv voiennykh konfliktiv na sferu turyzmu u sviti. [The influence of military conflicts on world tourism]. *Proceedings of the XVI scientific conference with international participation "Heohrafiia, ekonomika i turizm: natsionalnyi ta mizhnarodnyi dosvid"* [Geography, economy and tourism: National and international experience] (pp. 282–287). Ivan Franko National University of Lviv. <http://surl.li/oskvl> (in Ukrainian)
- TSN. (2015, December). *The bloodiest terrorist attacks in the last 15 years. Infographics*. <https://tsn.ua> (in Ukrainian)
- UNWTO. (2015). UNWTO Tourism highlights. 2015 Edition. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899>
- Webster, C. & Ivanov, S. (2014). Tourism as a force for political stability. *International Handbook on Tourism. Austria*. 167–180. <https://ssrn.com/abstract=2311176>
- Zavarika, H. M. & Aliieva, V. V. (2019) Vplyv politychnoho konfliktu na turystychnu sferu Yehyptu. [The impact of the political conflict on the tourism sphere of Egypt.] *Proceedings of the III International scientific and practical conference of scientists, teachers and postgraduate students "Perspektyvy rozvytku naukovykh doslidzhen u konteksti hlobalizatsiinykh zmin: osvita, polityka, ekonomika, mizhkulturna komunikatsiia"* [Prospects for the development of scientific research in the context of globalisation: education, politics, economics, intercultural communication]. (pp. 76–79). Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (in Ukrainian)

